

شریف بنجاری

جگر تے

شرف کنجاہی

جلہ حقوق محفوظہ

مصنف	شریف کجاری
بار اول	فروری ۱۹۶۵
تعداد	ایک ہزار
ملیع	درسی پمٹنگ پریس گجرات

پبلشر - محمد یوسف اداره اشاعت ادب گجرات

فہرست

- ۱۔ دن دا بولنا
- ۲۔ نہ بیا
- ۳۔ کون ایہ کھکھ چھڑے
- ۴۔ تر بجن مرنج
- ۵۔ ڈوہنگے وہین
- ۶۔ مولا خیر گفارے
- ۷۔ کوئٹ میرا گھر آیا اے
- ۸۔ میوے بول اوئے
- ۹۔ میٹ
- ۱۰۔ میاں سیالی راتاں
- ۱۱۔ ادھیک

تہذیب

- ۱۲۔ کھیلے ...
- ۱۳۔ سوچیاں ...
- ✓ ۱۴۔ نیکیاں کنڈاں
- ✓ ۱۵۔ ایندر سے
- ۱۶۔ لہور لہور اسے
- ۱۷۔ واہگہ پار و سیندے اک بجن دے ناں
- ۱۸۔ اک خط
- ۱۹۔ بھتہ
- ۲۰۔ نزلہ
- ۲۱۔ منڈا میرے مان دا
- ۲۲۔ جھوٹیا جہان دیا ...

- ۲۳ - غزل
- ۲۴ - گاماں
- ۲۵ - امن لئی
- ۲۶ - پیڈے
- ۲۷ - کاں بولے
- ۲۸ - کیوں بولے
- ۲۹ - مسافر
- ۳۰ - گوریا
- ۳۱ - چائیاں راتاں وچ ...
- ۳۲ - ویرتوں کنجاہ دا ایں
- ۳۳ - بنگے تے مچیاں

- ۳۴- تیرا پنڈ
 ۳۵- تینوں یاد کراں
 ۳۶- بخت نہ وکدے مل دے
 ۳۷- پانی بھرن پنہاریاں

فضل حسین دے ناں - !

بہارِ نیشاں

” شریف کنجاہی دیاں نظمان دا ایہہ مجموعہ ایسے ناں نال
کچ سال پہلان گورکھی دیاں اکھراں وچ لُصیا نے توں شائع
ہو یا سی۔ آج اسی اوے نوں اُردو اکھراں وچ چھاپ رہے
آں تاں جے ایس خطے دے لوک وی پڑھ تک لین، کہ
اونہاں دے وطن دا ایہہ شاعر جگراتے کٹ کٹ کے کی سوچدا
رہیا۔“

” ادا“

زیادہ ہوندا۔ میرا خیال اسے ایسا احساسِ ادھانوں اور دلی ہمدردی لگاتے آج دی۔
 نئے ایموں ای ای خیال چکر داسے پئی ادھ ایس اچی ٹیکری توں تھلے کیوں اتر آئے جد کہ اکثر
 انسان اچی جگہ توں ہور دی اچی جگہ دل جان لئی زور ماردا اے۔ ایس سوال دے
 جواب نال ای ایس اک ہور سوال دا جواب دی لدا اے پئی شریف کنجا ہی ہور داں
 توں دکھ ہور کنی اردو شاعران نے پنجابی دج شعر کیوں کئے شروع کیئے۔

وقت دے لحاظ نال ایس سوال دا جواب مہ اراگست مہ عا س تے تھاں
دے لحاظ نال کوہ ہالیروز۔ اس کماری تک پھیلی ہوئی دھرتی وچوں پنجاں پانیاں دی زمین
اسے ۔ جدوں بے انت لفت ہوئے یا جان لین والا خطرہ ہووے اوہ ویلے دنیا
بھر دے انساناں دے موہوں اکو جیہاں آوازاں نکلیاں نیں۔ لذت یادکھ دی لیے
با ایس دے قریبی صورت دے ویلے پیدا ہوئیاں آوازاں اوہ زبان بندیاں نیں

جیٹری ماڈی رات دن دی زندگی دج بولی ورتی جانہی اسے۔ مہم و انقلاب ساویا
خواہشاں مطابق اک ملک دی دولت دے دو حصے ادھوا دھو کر دتے گئے سن۔ ایہاں
دج اک بنگال سی تے اک پنجاب۔ دو دہاں پنجاباں دج جو کجھ ہویا کسے ہو رہو بے تے
نہیں سی ہویا۔ ایس رتورت کیفیت نوں زبان دی صرف پنہاں دریاواں دج بولی تے
سمجھی جان والی مل سکدی سی۔ جس جس تے جو کجھ بیتی تیس پچھلے پندرہاں سالوں دے
پاکستانی تے ہندوستانی ادب دج ویکھ سکدے اد۔ ایہو ڈورتی تے پنجاب ورتی
امرا پرتیم دی کتابی تے مڑ احمد راہی۔ شریف کنجاہی تے دو جیاں نے ایس سانجھی پیر نو

کلیجے نالی لاسکے دین کیتے تے دھواہ مارے۔

ایہ دین تے دھواہ شریف ہوراں دی پنجابی شاعری دا ڈھب بنے۔ ایس موضوع تے
ادھنیاں دیاں تھلاں وچ اترا پریم تے احمد راہی والی ہڈورتی نظر نہیں آوندی پر ایتھوں ای
اوس ادبی روایت، سوچ تے دھرتی نوں اپناؤن دا آغاں شریف ہوراں دی شاعری وچ
ہندا اے۔ جیہڑی وارث شاہ تے بلجے دی جان سی تے جیہڑی امانت دے طور اج
سانوں ملی اے۔ م م دوسے واقعے میں تقسیم دی گل نہیں کر رہیا۔ دوہاں پنجاباں
دچ دکن والی "ہودی بھری بھناں" دا ذکر کر رہیا ہاں (نوں شریف نے انسانوں ی
سابقہ تے انسانوں دی "نویں دھرم" بارے سوچنا شروع کیا:-

سوچناں وال دنیا نوں کی وگ گئی اے

اکو جیسی ہر پاسے اک مگ گئی اے

لوٹیاں نے واڈیاں نے جنگ نے فساد نے

بھیر دیاں ٹپیاں مے سبت ہوئے یاد نے

مذہباں دی اک دچ مذہباں نوں ساڑنا

تے :-

تیریاں داستر نہ ماواں دا ای بھرم اے

تے :-

وکھری ای کڈھ لئی بندیاں نے دھرم اے

اکو جیسی سبھناں میں گھول پی لئی اے

سوچناواں دنیا نوں کی وگ گئی اے

تے ایس سوچ داروپ ”پھل کیوں کنڈے ہوئے“ ”واگے پاروسیندے ہن دے
 ناں“ تے ”اک خط“ سزافوس دیاں نظماں دج موجود اے۔ ”مہم و نئے داگیوں ایدھر
 تے داگیوں اودھر دسن دایاں نوں اک داری غیر بنیادی سوالاں تے سوچن تے اوہناں
 دے جواب لوڑن تے مجبور کرداسی۔ شریف ہوراں دیاں ایس زمانے دیاں نظماں
 دج ایہ سوچ مڑمڑ کے آئی اے تے اپنے نال اپنی دھرتی تے اپنے دسکیاں نوں کردا
 دی صورت دج رکھ کے دکھان لگی۔ ایہ سوچ ہڈ ورتی گھٹ اے تے اپنے توں باہر
 اکھاں نال نظر آؤن تے جتھاں نال چھو جان دایاں چیزاں، انساناں تے اوہناں دیاں
 مسلیاں نال زیادہ تعلق رکھدی اے۔ شید ”ایہناں چیزاں“ دے اپنی ذات تے
 اپنے اندر رکھے ہوئے دکھ توں دکھ ہون دی دجہ کر کے ایناں شعراں وچ ادناں
 اثر ڈوہنگ تے کشش نہیں جال ادہناں دیاں دوسریاں نظماں دج اے جیہڑیاں
 ادہناں دے اپنے دکھ تے اپنے سچے جذبات دا اظہار نہیں۔

سوچ دی چھیل وچوں نکلیاں ہویاں نظماں ”بول جوان“ ”ڈوہنگے دھیں“ ”گھانا“
 ”میٹھی“ ”لہور“ ”لہور اے“ ”اسن لئی“ ”پنڈے“ ”گوریام“ ”مولا خیر گزاریاں“ ،
 ”الجزائر“ وغیرہ نہیں۔ ایناں نظماں دج کی، کیوں، کس طرحاں تے کہتے قسم دے
 سوال نہیں تے ادہناں دے کوہ۔ مثلاً ”مولا خیر گزاریاں“ دج

جبگاں مڑ چھڑیاں کہ بھڑیاں

توہاں مڑ بھڑیاں کہ بھڑیاں

دور کتے گجدے نے چیرے

آدھے جد دیڑھے...

کی ہودے گا؟ کی کراں گے؟ کی بنے گا؟ کدھر جاں گے؟

دکھاں درواں ماری دنیا دل جد جھاتی پاناں

یا :-

سوچاں مے ڈوہنگے دیناں وچ رڑھدا گوٹے کھاناں

سکھ دے پنے لے لے کے جاں اکھ اکھرتے تان دناں

اکھو بنجے بہر سوچاں کد پرتن گیاں رتاں

(ڈوہنگے دیناں)

شریف مہراں دے لہجے دی ایر کمزوری سمجھ لویا خوبی پئی ادہ اینہاں سوالاں تے مسئلیاں

نوں اک شریف آدمی دانگوں چمک تے لیندے سنہ پر اک جوش جذبے، کوڑتے اندر دے

سارِ نال دوسریاں دے سامنے نہیں لیاندے۔ بائیل تے قابیل وچ پہلا قتل کیوں ہويا

سی؟ ایر ادہ پہلا سوال اسے جیہڑا ذہن وچ آدے تے دکھ دی ہینری جھل پیندی اسے تے

جن ویلے کوئی شاعر ایس سوال نوں اپنی زبان اتے لیا دے تاں ضروری اسے پئی ایر ہینری

سفن یا پڑھن والیاں نوں اپنے نال اڈا کے لے جاوے۔ اک داری اوہناں دی مُرت

بھلا دیوے۔ نہر زمین، اد پنچ پنج تے وڈے نچے ہون دے مسئلے تے ایہدے

نل امی "سبحناں دا آدم تے حوا جاپا" ہون دا تصور۔ یعنی سماجی نا انصافیاں اج

ہر زبان دی شاعری دا موضوع نہیں۔ پر ایس موضوع نوں نجات دے تے طور اطوار تے

رنگ روپ بدل گئے نہیں۔ شریف صاحب نے اس سوال اپنی سوچ سے اپنے شعردا موضوع
 بنائے نہیں تھے اپنی دھرتی دی مٹی وچوں اینہاں سوالاں نوں پیدا کیتا اسے۔ میرا مطلب اے
 پئی اوہناں اپنے ارد گرد سماجی نا انصافیاں نوں دیکھ کے اینہاں لکھیاں نے۔ پر اینہاں چوں
 کئی نظماں ہلکیاں رہ گیاں نہیں۔ جس زمانے وچ اینہاں لکھیاں گیاں سن اوہناں ذہن وچ وہ
 کے رپ تے موتی کڈھیاں دی بجائے کئی ریت تے چکر دی کڈھ لیا ناسی تہ دی بڑی
 ”واہ دا ہونہی سی۔ شریف کوں تے فیروزی بجلی داٹکوں لشکے تے تلوار داٹکوں تیز مصرے
 تے خیال ہیں نے۔

حضرت عیسیٰؑ نے اکھیاں

”میں روح نال وی دعاں لگاں گاتے عقل نال وی دعاں لگاں گاتے۔ روح نال وی دعاں
 لگاتے عقل نال وی دعاں لگاں گاتے۔ نہیں تے جے توں روح نال ای حد کر س گاتے تاو
 بندہ تیری شکر گزاری اتے امین کس طراں آکھے گا؟“ (در تقيون ۱۵-۱۶)

شریف ہوراں عقل تے سوچ نال جد روح نوں وی مایا تے فراد نہاں دیاں نظماں دا رنگ روپ
 ہو رہندا گیا۔ فیروہ پنڈت تے شردی مندھلی لڑائی تے اک اینویں جیہی نگہ پاکے نظم نہیں کندے بلکہ اٹل
 حقیقتاں، دھروں لکھے یکھاں تے بندے دیاں زلی مجوریاں نوں موضوع بنا کے پنجابی دی ادبی
 روایت نوں ملانے رکھ کے سوچ تے جھٹے دے توہین مال میل نال نظم لکھدے نہیں۔

مٹی دھرتی کے چک پھیرے

کے وگ سیالان پھیرے

جدوں بخت نہ ہوں چنگیرے

ماہ نیلیاں جاڈیاں بھل دے

کچے بخت نہ دیکھسے لی دے

ایہ چھانواں سدا نہ رہیاں

یا :-

رہے سدا ادس داناں

ایسں رب سبجے گوریے

آنکھے ایسں گراں

کس پچے پا کے بیٹھنا

ایہ دنیا اک سداں

تیرے جوہن وانگر گوریے

ایسں کل مسافر مل

گوری نالی ایناں سدھاتے صاف خطاب شریف ہوراں دی شاعری وچ نہیں ملدا ادا ہن
دے گیتل تے نکلاں وچ عشق دا اک پچھانواں تے ضرور اسے کدے کدے ایہ پرچھانواں بڑا
سنگھاں تے گوہڑاوی ہوجاڈا اسے پر بنیادی طور تے ادھن دا عشق سماج توں منظور ہویا
ہویا عشق لگدا اسے۔ ادھن دی محبوب درانگ یا وصال دوہاں صورتاں وچ اپنے "خاوند" توں
خطاب کردی نظر آوندی اسے۔ سائیتھے رنج لگدا اسے پئی شریف ہوراں نے ایسں سلسلے وچ
سماج دیاں مقرر کیتیاں ہوریاں اخلاقی حدان نوں قبول کر لیا اسے نہیں تاں اوہ بال ناخود

چیلے میاں راجھے باسے اکیج کیوں آکھدے :-

اوے گھر دیاں کڑیاں کڈھاں اوتھے ای سینہ ماراں

رناں دے جے اک اک کر کے سرتوں پیراں تائیں

وار و داری چکے لے لے کراں میں صفت ثنائیں

”تاں تے مینوں چکا جانو مہسرایاں داراں گادو !

”تاں جبا“ ”کون ایہ کھکھر پھیرے“ ”کونت میرا گھر آیا“ ”تیاں سیالی راتاں“ تے

”اڈیک“ ”اوہ نظاں نیں جہاں وچ اک دیاری دی زنانی لام تے گئے دے دھچوڑے دا

حال سنا دی اے تے خاوند دا انتظار کردی اے۔ ایہ کوئی الزام والی گل نہیں۔ ایہ نظاں

اپنی تھان بڑیاں سرہنیاں نظاں نیں۔ ایہناں دے حواسے توں ایہ مقصود سی پئی شریف جوداں

دا عشق ساچ دیاں جداں دے دوج رہ کے ای نظم بن سکدا اے۔ ایہناں نظاں وچ اک اپنا دکھ

تے دکھ گیتاں درگازاں اے تے ایس جذبے دے اخبار دا مقصد پورا ہو جاندا اے۔

آٹھ مٹھاں گواہنڈناں تے سبھاں نوں شنگار کے

سوندیاں نے روز محل دکڑی مار کے

ساڈے ہیٹے کدوں تائیں منجیاں الائیہیاں

پیاں پیاں ہون پیاں

راج دیاں ریشی رضائیاں وی پرانیاں

ارد گرد دے لوکاں ارشدہ داراں تے دوستاں دے وجود نیہاں تے گلاں مال دی

انسان زندگی دانشور آپ حاصل کر دے تے دو جیاں نوں دیندا اے، پنجابی زبان ایس
 پاروں بڑی کمال شے اے پئی نکیاں نکیاں چیزاں تے نئے نئے لوکاں دے ذکر نال ایہدے
 وچ دل کھویں شعر بن جاندا اے۔ تے فیرا یہ شعر ادہ فرض پورا کر دے نے جنہوں مہذب
 زبان والے "شاعری دی سماجی مقصدیت" واناں دیندے نہیں۔ شریف ہوراں دیاں
 نظماں " دیر توں کنجاہ دا ایں "۔ "ہور نہ دے چن میرا"۔ "کی دساں"۔ "تے کھیڈے"
 ایسے قسم دیاں چیزاں نہیں دے وچ اک پورا بن دھم نوں آؤن والے انجانے زمانے
 دے بے انت دکھ نوں آج دے بھولنے نال ماسکے پیش کر دے۔

کھیڈے میرے بھولے دھے کھیڈے گڈیاں نال
 اپنیاں منداں اڑیاں منوالے چار دھڑے
 تیرا راہ مل بیٹھے ہوئے نے کھنہ وخت پوارے
 کئے دکھ جنہاں

کھیڈے کھیڈے جیتی جیتی کھیڈے گڈیاں نال
 کوئی کسے دی سندا ناہیں۔ ایجھے کوک روال
 انے راجے دی نگری انج ہر کوئی کتوال
 دھیل دے ایہ چار دھڑے کھیڈے گڈیاں نال

ایس نظم وچ مینوں ادہ روایت ادہ دھرتی تے ادہ سوچ نظر آؤندی اے جدھاں
 شروع وچ ذکر کیتا سی تے شریف ہوراں دی جد جاں ایہ چیزاں نہیں۔ تے ایجھے ای مینوں ادہ

”گمراہ“ دی نظر آؤندے نے جیہڑے نکی جی کڑی نوں گڈیاں نہیں کھیڈن دیندے۔
 جیہڑے سینے تے تھے لاکے لوکاں سامنے آؤندے نہیں تے ”ادبی پنجابی“ ناں اپنا پایہ
 جتان دے نیں۔ پر جہاں نوں اپنی خبر نہیں۔ پئی اوہناں دسے اک سامتی (سٹریٹ کھاہی)
 نے جد اپنی زبان وچ شاعری کہیتی تے اوہنوں اپنی کتاب چھپاؤں لئی اپنے ملک
 وچ کوئی اجیہا ”پنجابی پیارا“ نظر نہ آیا جیہڑا اوہنوں چھاپ دا۔ ایس گھری دولت
 نوں سانجھ کے رکھدا تے اچ تے کل دیاں نسلاں واسطے خرچ کردا۔

شاید ایہ گل کہن دا ایہ موقع نہیں ہووے گا۔ پر جد کہ مینوں شریف جوداں
 دی گورکھی وچ لکھیاں پچھی ہوئی کتاب پڑھنی پئی تے مینوں شریف صاحب دی
 گڈیاں کھیڈن والی دھی دا خیال آیا جیہڑی اپنے بارے کھمی ہوئی نظم نوں ایس واسطے
 نہیں پڑھ سکدی پئی اوہدے ملک وچ اوہی زبان دی بڑی قدر ہوندی اے۔

(پنجابی گردپ لاہور وچ پڑھیا گیا)

“وَن دَا بُوٹا”

میں وَن داسنگھنا بُوٹا
ٹھنڈیاں میریاں چھانوال
مٹھیاں میریاں سپیلوں
وے توں راہیا جماندیا
جھکسن بھانیاں ماندیا

آ جا جھٹ گھس لے

میریاں پسلوں کھلے

میری چھانویں بہ لے

میں ون داسنگھنا بڑا

ٹھنڈیاں میریاں چھانواں

کی ہویا پنڈھ سارا اگے

کی ہویا دن سرتوں ڈھلیا

رجیوں پنڈا ڈوہنگا، نیا

پر رانج دُھے سٹریاں

دُھدل پھکیاں

کُج نہیں بند

اوہو جھٹ سہانے
جمیڑے چھانواں مہیچھو دہانے
ایہ چھانواں دمی چار دہاڑے

چار دہاڑے جو بن
مڑپتراں نے بھڑٹناں
اج آکے بہ لے تھلے
میں ون دا بوٹا سنگھنا
ٹھنڈیاں میراں چھانواں !!

”نہ بیبا“

کی ہن فیر پیتاں پائیے؛

فیر آساں نوں پانی لائیے؛

فیر آپے وچ رل رل جائیے؛

نہ بیبا ہن میں نہیں اینے جوگی

ہن نہیں ایناں ڈوہنگیاں پنیڈیاں مے وچ وٹنے جوگی

ہن نہیں ایناں بلدیاں اکاں مے وچ سٹرنے جوگی

ہن نہیں اینی مورکھ

اپنی گلکھاں دی کھی نوں آپ چواتی لاوا

پشتلیاں گلاں کاہنوں چھیریں
 کھینوں وچوں بیراں کھلن
 تیریاں کیتیاں یاد نے مینوں
 بجلدیاں بجلدیاں بھلسن
 جد ہن دلوں مکائی اڑیا
 کی مڑ کرنی سُننی !
 جھٹا راہ ہن کاہنوں کچھئے
 پنڈ نہیں جد جانا
 بھٹ نوں بھارے سٹنا ہووے
 پہلاں کاہنوں چانا
 نہ بیبا ہن میں نہیں اینے جوگی !!

کون ایہ کھکھر چھڑے

کاہنوں راہ جاندی نوں تکیں

کاہنوں آساں لائیں

گلیاں پیا گھسائیں

پھیرے پایا تھکیں

توں سوہنا

توں کرماں بھاگاں والا

توں اُچیاں جاگاں والا

چنوں ودھ کے روپ تیرے تے میں جاناں میں مناں

چرخے کتدیاں کتدیاں کردیاں گلاں تیریاں رناں

دل تے میرا وی کردا اے تینوں ای پئی تگاں

نہ تھکاں نہ اکاں
پر اڑیا ایس دنیا دے وچ پیار کمانا اوکھا
پھپ پھپ ملنا
مل مل چھپنا
تکنا تے نہ تکنا

گل کردیاں وی جھکنا
سڑویاں رہنا کڑھیاں رہنا مونہوں بول نہ سکنا
کون ایہہ گل سیاپے پائے
ہاسے کھڈے روگ لوائلے
کون ایہہ پٹنے آپ سہیرے
کون ایہہ کھکھر چھیرے !!

”ترنجن وچ“

ترنجن وچ چرخہ ڈاہ کے

ماہیا وے ماہیا

ہن کڑیاں کردیاں گلاں

مینوں سجھے کردیاں ٹوکاں

میں لکھن انہاں نوں روکاں

اوہ گجیاں رمرزاں مارن

گھڑیاں نوں ڈوبن تارن

سو مہنی دے قصے چھپی ٹرن

سی دیاں گاون جھوکاں

میں لکھن انہاں نوں روکاں

سجنا وے سجنا

لگیاں نوں اوکھا کجنا

اک دن سی گھاگے بھجنا

میں کس کس توں منہ موڑاں

کس کس ناں ملنا چھوڑاں

مینوں جگ مے مہنے چناں

ترنجن وچ چرخہ ڈاہ کے

ہن گلاں کرویاں رتاں !!

دُونکے دھین

دُکھاں وِرداں ماری دنیسا دل جد بھاتی پاناں
سوچاں دے دُونگے دھیناں مے وچ ڈنباں گوتے کھانا
اچی داخ دُکھاں دا دارو تک تک کے للچاواں
تھوہ کوڑی دمی آکھ نہ سرکاں کیہڑے پاسے جاواں
جیلے چارے کردیاں دمی کج پیندا نہ پڑ پٹے
نہ کردیاں دمی گل نہ بندی روگ نہ جانے جھلے

چھتھاپے مہاراں مہتموں سٹ سٹ کے بہ جانا
دکھاں درداں ماری دنیا دل جد جھاتی پاناں
رشی مہنی اوتار پیغمبر لکھاں ہور سیانے
ودھ تول وودھ سچیلے

دنیا اتے آئے

ایس جیون دے کسے نہ روگ گوائے
او ہوا قوماں او ہوا بندے

لو بھ مہنکاراں پٹے

موہ مایا دے پھٹے

گلے کھتے اج دی او ہوا ڈانگو ڈانگی ہونا
سُخ دے سفنے لے لے کے جاں اکو اگڑے تاں رونا

اکل دابجے بہ بہ سوچاں کد پر تن گیاں مُتّاں
 اچے تے چار چو فیرے تکاں او ہو لُت گھڑتاں
 او ہوا بگلے بھگتاں دا، ندیاں تے ڈیرا لاناں
 او ہوا بھولیاں مچھیاں دا بھوں بھوں کے دھوکھا کھانا
 دکھاں درداں مارمی دنیا دل جد بھاتی پاناں
 سوچاں دے ڈوہنگے وہیناں مے دج
 دُبنّاں گو تے کھاناں

”مولا خیر کذا ہے“

جنگاں مڑ چھڑیاں کہ چھڑیاں
قوماں مڑ بھڑیاں کہ بھڑیاں
دور کہتے گجدے نے جیڑے
آؤ سَے جد و بیڑے

کی ہووے وا

کی بنے وا

کی کراں گے
 کدھر جانہ گے
 گھل مل آئے چار چوہیرے بدل جدول سواہرے
 مولا خیر گزارے

دل آکھے ایہہ وسدی دنیا
 ہسڈیاں رسڈیاں انساناں دیاں نسلان
 سوہنے سوہنے کھڑے کھڑے جیہے کھڑے پیارے پیارے
 رب جنہاں نہیں سب تیں جیہے سب تیں سوہنا آپے اکھ پکارے
 کی ایہہ آپو وچ اہی لڑکے مرجا دن گے سارے؟
 مولا خیر گزارے

دل آکھے ایہ نِستریاں کدکھاں

پکیاں ہو یاں فصلداں

تیویاں جہناں کولوں

منگن روپ ادھارے

مڑساؤنی دیاں کٹکاں

سروں سروں دی اچھے ٹانڈے

لچک لچک کے سرواں نوں شرماندے

آسے پائے لگیاں ہو یاں گٹھ گٹھ نالوں لمیاں چھلیاں

ڈھاکے لاکے بال ایاں ہون جوین ٹیاراں کھلیاں

کی ایہناں تے اسماناں توں دس گے انگیارے؟

مولا خیر گزارے

میں سوچاں ایہناں دے وچوں دانہ نہیں اوہناں جو گما

جہاں

جھٹ مار دیاں دھپیاں

پوہ مانگھ دے پالے

اپنے سرتے جالے

رتاں مڑھکے بن بن چوئیاں

مڑھکے نہراں بن بن وگے

تتاں ایہہ فصلاں ہوئیاں

تتاں ایہہ بوٹے لگے

اج ایہناں دا اک اک سٹہ اک اک تیلہ

سپاں دیاں جیجھاں بن بن آوے

شوک شوک کے پاؤں سے
 میں سوچاں ایناں داسانوں کی ریح کی چا
 کی ایناں داتا
 ایہ ساوے کس کاے
 مڑ دی خبرے کیڑھی گلے لگن پئے پیارے
 جیون جو گے دیس دے مترے دی نظارے
 تے میراں ہوٹھاں چون کلن لفظ ایہ آپ مہارے
 تارا دودھ من ایناں تول بجلی دے لشکارے

کونت میرا کھرا آیا

میں چائیں چائیں دھو آں پشاکاں اپنے کونت دیاں
پھلک پھلک کے
تھلک تھلک کے

ست کم چھڑ کے دھو آں پشاکاں اپنے کونت دیاں
بھلکے اوہ ایہہ کپڑے پا کے
بودے واہ کے

مینوں ہس ہس دتے گا
آساں دی پنگری پیلی تے خوشیاں ابدل دتے گا
میں جم جم پئی بلہاراں دی

وچ وچ جندڑی ماراں دی

میں چائیں چائیں دھواں پشاکاں اپنے کونت دیا

اوہ چونہ دناں دی چھٹی لے کے رب رب کیتا آیا لے

میں چھٹیاں لکھ لکھ تھکی ساں

میں اوسیاں پایا اکی ساں

جند ڈاٹھی ہٹری رہندی سی

ایہ کٹی وڈھن پندی سی

اک سوڑ دے وچ رہندی سی

سی
لاماں دیاں گلاں سن سن کے دل کھوہ وچ پے پے جانا

ہن برب کیتا چھٹی لے کے کونت میرا گھر آیا لے

میں چائیں چائیں دھواں پشاکاں اپنے کونت دیاں

میرے بول اوتے

اج میں بھیڑا اج میں جھوٹا میرے بول اوتے

چنگ تھادی سٹی بکدا سچ تھادے پتے

اج دی جے میں اکھ شگے دے ای گیت ناول

بال نامتھ دے چلیے والی تھاں تھاں ناد مجاواں

تھیاں دے وچ رانجنا بن بن جس گھروقت گزاراں

اوے گھرویاں کڑیاں کڈھاں افختے ای سنگھ ماراں

رناں دی جے اک اک کر کے سرتوں پیراں تاہیں

وار و واری چکے لے لے کراں میں صدف شہیں

تاں تے مینوں چنگیاں جانو میریاں وار ال گاؤ

میرے اک اک مصرعے اتے رالاں پئے وگاؤ
 جے میں اکھاں ایہیں تسیں ہاں اک آدمی جائے
 کیوں مڑاک وگاڑاں کٹے تے اک وہیلیاں کھا
 جے میں اکھاں دنیا اتے بے گھر کوئی نہ ہووے
 جے میں اکھاں بڑھے ویلے ٹوکرہ کوئی نہ ڈھوڑے
 جے میں اکھاں مسالوٹاں ساہے رل کے کھائے
 اک دو جے دیاں بانہواں بنے ناکے بھارو نہائے
 جے میں اکھاں جھگڑیاں الیاں ساریاں مسلاں ٹھہرے
 مار مکاؤ وگلاں دے وچ نہ ہنہنے نہ کھینے

تاں میں بھیڑاتاں میں جھوٹھا میرے بول اوتے
 چنگ تھوڑی ہٹی وکدا، سچ تھوڑے پتے

مہیٹ

صحت نال جہان دے کم چلے دے صحت باجہ نہ کچھ دی کار ہو
 اے پراوسدی صحت کی رہ سکدی جیہڑا کٹروں می او انداز ہو
 دن چٹھے تے لوکری ڈھون لگے شامی چھلڑے وارو اوار ہو
 آوے گھرتے کھان فوں کی بھے اکھی ہوئی تے نال اچار ہو

ایہناں سپیاں نال ایہہ آپ سوچو

فیلسوفیاں کرے کہ ڈنگ ٹورے

اخنہ قورے اوہدے نصیب کتھے

اپنی رت پیوے، اپنے ہڈ کھولے

تسیں مچ کتاباں ہزار لکھو "لوکو دودھ پیو لوکو پھل کھاؤ"

ہفتہ صحت منان نوں ٹیڈیوتے لکھ وارو ہائیاں پئے پاؤ

ڈامٹن ٹمین دیاں گتھکلاں نال کائے ورقیاں تے ورقے کر جیؤ

جھکے بھاگڑے پاؤندی کیوں جاتے سوچو کئے نہ ایس تے چت لاؤ

مٹاں ہووے جے نیند حرام اپنی

ایس گل مے مول نہ جاؤ نیرے

راسخے رہن دیو مجھیں چاہئے نوں

ہیراں لے جاؤ ڈولیاں پا کھڑے

پر ایہ سمجھ لو کہ ہے جہاں اتنے گدیاں چڑھ کے نہیں آسمان رہیاں
ایکے پورے چہرے کی مڑ مڑی آساں تکیاں نے تھلے آن پیاں
ٹنڈاں کھو دیاں الا معاملہ ہے بھریاں جانے او گدوں تیک رہیاں
کدی گل ہے ہن نہیں جرن جگے بڑا چہرہ بیاں بڑا چہرہ سیاں

گدوں تیک سوار و سوار چلسی

اور کھٹکھٹلی اتے دی آدنی ایں

اساں ملتاں دے ہوئے دیندیاں نے

رہیٹ لے کے کھینڈ مکاو فی ایں

”لمیاں سیالی راتاں“

لیاں سیالی راتاں کٹیاں نہ جانیاں
شوکیاں

شاں شاں کر کے ڈر اندیاں

بیٹھی بیٹھی اپنے امی نال دکھ پئی پھولاں

مہر دے کٹورے بھراں

بھر بھر پئی ڈوہلاں

چند ریاں سوچاں دیاں گنڈھاں بن بنھ کھولاں

کراں میں ہزار چارے

کسے طراں پینڈے ایہ دلیماں والے مک جان

چٹنا دے کھو بے کدے سک جان
 کدے ڈا ہواں چرخا اٹیراں کدے پھلیاں
 ڈولی ہوئی جندڑی نوں ہون نہ تسلیاں
 اونسیاں میں پاندی تھکی
 کانواں نوں اڈاندی تھکی
 چٹھیاں دے وچ سارہاں سنا ندی تھکی
 خطاں وچ کدے دل پاکے بے گھلے جان دے
 آپے وکھ لیند دل میرے باب جو دھپوڑے کیتی
 جو جو میرے نال بیٹی
 اڈا دل پکا کیتا کیہڑی گلے ہانیاں
 اسال ایہ جدا یاں کد دل تیکن ہنڈانیاں

آئندہ گوانڈناں نے سیجاں نوں سنگار کے
 سوندیاں نے روز گلو کڑیاں مار کے
 ساڈے ہٹھے کدوں تائیں منجیاں الانیاں
 پیاں پیاں ہوں پیاں
 داج دیاں ریشمی رضائیاں وہی پرانیاں
 موڑ چا ہماراں ہن ہو رہے تیسے دیہ
 ایہو جہاں کھٹیاں دے سرے وچ پئی کھیہ
 ایس بھکھے چنگے بیار جتنے وہی لوڑ نہیں
 ایستے وہی رب اوہو اسانوں رزقے وہی تھوڑ نہیں
 کٹیاں نہ جانڈیاں نے لمیاں سیالی راتاں
 دساں کی جو ہوندیاں نے دل نال وارداتاں !!

”اُٹھ“

اُج تک مینوں یا دے تیرا ملنا جاندی واری
 اکھ وچ رسکاں دل وچ رسکاں لہو وچ رسکاں
 لا لہلیاں مے نال بلیاں ہکاں مے نال ہکاں
 لام تے تیرے جاندی مہاری جھونڈیاں سن چھکاں

دو دلاں مے جذبے دی اوہ سوڑا وہ آپ مہاری

اج تک ٹینوں یاد ہے تیرا ملنا جاندی واری
ڈوہنگے راہ لے لے کے تے اکھیاں وچ اکھیا پانا
اکھیاں چ اکھیاں پاپا کے تاہنگاں نوں ہو رہا گانا
کے خیالوں کنب کے میرا پلکاں نوں جھبکانا

نیکے نیکے ہٹکورے بھر بھر دسنی بے قراری

اج تک ٹینوں یاد ہے تیرا ملنا جاندی واری
گل لگ لگ کے و دیا ہونا رہ کے گل لگنا
دل دیاں دل وچ رہیاں دا مڑ منجو بن بن گنا
آپے وچ تسلیاں مے مے مے ہتھوں ہو روی ٹھگنا
رب حوائے اک دو بے نوں کرنا واری واری

ارج تک مینوں یاد ہے تیرا ملنا جانندی واری
 سنیا مک گئے ہن پیٹھے سنیا ٹ گیاں ہن لاما
 آما ہی جھب آ، میں بنیاں ہو یاں کئی سلا ماں
 نین پکائے تیرا اقلک تک کے اسان غلاما
 آہن بوہڑ کتوں میں اگے ڈٹھی بہت لچاری
 آما ہی ہن بھاری لگدی اوہ برہ دی کھاری
 جیہڑی رکھ گیا سیس میرے سرتے جانندی واری

”کھیلے“

کھیلے میرے بھولے دھیسے

کھیلے گڈیاں نال

اپنیاں خداں اڑیاں وی منوائے چار دھاڑے

تیرا راہ مل بیٹھے ہوئے نے کنیس دخت پوڑے

کنے دکھ جنجال

کھیلے کھیلے چھیتی چھیتی کھیلے گڈیاں نال

وگدیاں نے اس جُودہ وچ دھبے تیتیاں تیتیاں لوآں
 مینوں ڈرائے تیریاں ہاسیاں جھدے امی جھوں جاناں
 اکھ اگیرنوں پہلاں تیریاں سدھراں نے سوں جاناں
 کھکھرواں گول چھڑکے تینوں وختاں کھوہ کھوہ کھاناں
 اک دوہون تے دساں سچھاں کیٹری کیٹری چولہاں
 کوئی کسے دی سند انہیں ایستھے کوک روال
 انھے رلے دی نگری انج ہر کوئی کتوال
 وکھڑے ایہ چار دھارے کھیدے گڈیاں ناں
 عورت ذات — ایہ جیون پنڈا
 تھاں تھاں بے ٹوئے
 تھاں تھاں کنڈے بیجے ہوئے

تیری بے فکری دے لیڑے ہوسن لیراں لیراں

پراوہ دیلا جداؤنا ایں آجانا ایں

اج کیوں چنتا کرے

اج کیوں ہو کے بھرے

خورے اوس ویلے نوں ساڈیاں پرتن چا تقدیراں

بدلن جیون چالے

اس کر کے

توں لمباں سوچاں لائے دھر کے

کھڈے میرے بھولے دھیسے

کھڈے گڈیاں نال

سوچناں

سوچناں واں دنیا نوں کھی دک گئی اے
اکو جیہی ہر پاسے اک لک گئی اے
لوٹیاں نے واہڑیاں نے دنگے نے فساد نے
بھیر دیاں پٹیاں دے سبق ہوئے یاد نے

بڑھیاں نوں مارنا

بچیاں نوں نیزے اتے چاہڑنا

بھولے بھا جانڈیاں دا

چھریاں دے نال ڈھڈ پاڑنا

کلیاں نوں چھوک کے تے دسدے اجاڑنا

مذہباں دی اک وچ مذہباں نوں ساڑنا

سوچناں آں ہر کوئی دھیاں بھیناں والا اسے

دھیاں بھیناں دا ای ہر پاسیوں مکالا اسے

میری اسے کہ تیری اسے دھی مڑ دھی اسے

دھیاں وچ دسو خاں نکھیڑ بھلا کی اسے

دھیاں دے پے لنگ لہن کھی جھل پی اسے

سوچناں آں دنیا نوں کہی وگ گئی اے
 مائیاں دا درد اے نہ دوڑیاں دی شرم اے
 نڈھیاں تے مہر اے نہ نڈھیاں تے کرم اے
 یتویاں دا ستر اے نہ مانواں دا ای بھرم اے
 دکھرا ای کڈھیا بندیاں نے دھرم اے
 اکو جی سبھناں نے گھول پی لئی اے
 سوچناں آں دنیا نوں کہی وگ گئی اے

”نگیاں کنڈاں“

کسے دلاں ورج ارج پے نے کہیاں پیاں گنڈھاں
نہواں نالوں ماس نکھیڑا کر آڈیاں دنڈاں
خیری مہری وسدے رسدے پتہ نہیں کی ورتی
لہو دلو دناں ورج ہوئی پھلاں ورگی دھرتی
بھائیاں نالوں بھائی اوڑک وکھرے ہوندے آئے
ایہ کوئی اڈی گل نہیں سی جس سپا پے پائے
اک توئی تے بے سدا می ماں جائے رل بہندے
کویں ایہ کھلی دنیا دسدی کویں نگر ایہ پندے

باندہ ساہن پیروند اوسے جو لبھنا سی لبھا
 جادوس کے ڈاڈا اوہناں ماریا سانوں کبھا
 اج گڑ لانے والے ہو گئے گڑ لاکے اک پاسے
 اکناں چھو یاں لب کرایاں اکناں پھڑے گنڈا سے
 بلھے شاہ فرید ہوراں جیسے جس دھرتی تے دستے
 نامک درگیاں سنتاں جتھے راہ ملاپے دسے
 اوتھے لوتی لانے والیاں انج اج لوتی لائی
 تمانے پیٹے والیاں تنڈاں "توں توں" نوں سنائی
 اپنی مہتیں اپنے منہ تے مارن لگ پئے چنڈاں
 بھائی بھائیاں نالوں رُسے ننگیاں ہوئیاں گنڈاں
 تمانے پیٹے اوروں، بدھو کھیاں توئیں توں

”اندھے“

اکھاں وچوں نیندراج کتھے ٹر گئی اے
 پلکاں نے جویں جڑ بہن دیاں سواں پالٹیاں نے
 کھتیاں وی کتھوں ٹر کے کتھے آگیاں نے
 تارے کیڑے ویلے دے پئے اکھاں جھجکاں دے نے
 اک اک کر کے پئے کئی سوہدے جاندے نے

نال دیاں کوٹھیاں تے سب مُتے ہوئے نے
 زندگی دا دا جویں سب جتے ہوئے نے
 کہے بے فکر پے مار دے گھر اڑے نے
 ساڈے پلسیٹیاں نے مور پے داہرے نے
 زندگی دمی رات انجے کچھ لنگھ گئی اے
 پتہ نہیں باقی جیہڑی ہے کیہو جی اے
 لنگھی ہوئی دچوں وی انیندرے امی یاد نے
 اکھیاں دے دس جگراتے آباد نے
 نیندراں تے پتہ نہیں کتھے ٹر گیاں نے
 ساڈے بھاکچیاں ابا سیاں امی پیاں نے

”لہور لہورے“

ادھی راتیں ایس ویلے ڈھا کتے ماری اے
اہ نے بھانویں جنتے دامنڈ امر گیا اے
انج تے وچار اچھکا ہویا اے ہمیشہ واسطے
زندگی دے دکھاں توں کنار اکر گیا اے
روگ ایہ روگ کوئی جان والا نہیں سی
سوچنا اک ہن بڈھی ماں کی کرے گی
کیٹھی آس جیوے گی تے کیٹھے حال مرے گی

زندگی دے ڈنگ وی رکایاں نہیں سکدے
کراماں دے مارے کھوبے
آپ تے رکایاں نہیں سکدے

پنڈ سارا جاندا اسے جیہڑے حال اوہس نے

بڈھیے وچ

جفر جال جال کے تے منڈے نوں پڑھایا سی
فیر کئے دختاں تے کھیچاں دے نال ادھنوں نوکر کر یا سی

سہرے گانے بھنے

جدوں ڈوولی لے کے آیا سی

کئے ایس جنتے نوں چار مان سن

بڑھی جیسی جند سی تے سدھراں جوان سن
 پتہ نہیں سی پکیاں تے گرے پے جاندے نے
 رحمتاں دے بدلاں چ کوٹھے ڈھے جاندے نے
 اج پئی بیٹھ کے تے روندی اے نصیبیاں نوں
 خوشیاں نہ پچدیاں ڈٹھیاں غریباں نوں

مینوں ڈاٹھایا د اے
 سنے نو نہ لہو رج دوں پت کول گئی سی
 چوڑی گھر، عجیب گھر
 ملکہ دابت نلے داتا صاحب تکیا
 ادہ کیٹری تھاں سی

جیٹری مچلی رہی سی

نت ایہوا کار سی

منڈا بڑا ساؤ سی

بتری چوں کدھی ہوئی ہر گل منن نوں تیار سی

لہور لہور اے

نونہ سس کول جدوں بھیڈاتے آہندا سی

اوہدا بڑا شکر اے — بے

پنڈ دریاں پھستیاں چوں ایتھے ٹرائے آں

چلو کی ہویا بھانویں سوڑا ائی مکان اے

غیر اذرا ہے — پر

بجلی دے بٹن وچ چاننے دی جان اے

بھادروں ج پتہ اے جو پنڈ حال ہندا اے
ہر کوئی پتہ متھوں پنڈ اپیا کھوندا اے
ایتھے پکھے چلدے نے شان جیہی شان اے
رہا تیرا شکر جھنے ایتھے لے آندا اے

تاہیں پتہ لگا جدوں

اک دن گھر آکے آہندا اے

اج میرا پنڈا کج ماندا اے

اوس دن منجی تے اجیہا پایا فیر نہیں اٹھیا

جھوٹا ہوا جھوٹے چاننے دا مٹھیا

واہلہ پاروسینداک سحر بن وچناں

مڑ آج آئی یاد کسے دی

آئی یاد کسے دی

لوں لوں دے وچ دھائی یاد کسے دی

آئی یاد کسے دی

یاد کسے دی راس دے دی

ایسے راسوں وٹک ہوئی سی ٹک کسے دی

ایسے ٹکوں مڑ آج تر گئی

ڈبی ہوئی راس کسے دی

راس کسے دی یاد کسے دی

دھڑے سجن جد یاد آون

اکھ وچ اتھرو پھیرے پاون

ہر اتھروں دے شیش محل وچ

دسن تاہنگاں ڈکیاں ہونیاں

قیداں کٹ کٹ تھکیاں ہونیاں

اڈر نیویں پے ترے لیندے

کاہلاں کر دے سوڑے پلندے

اہناں کاہلاں سوڑاں مٹھوں

اکھ جھکن وج
 شیش محل پے ڈھیندے
 سُجیاں اکھیاں
 رُجیاں پلکاں
 پلکاں دے وج رت دیاں دُرکاں
 بلدے ہاوے
 ٹھنڈے ہوکے
 اک مک ہوندے ہاڑتے ساون
 دھپڑے سجن جد یاد آون
 مڑاج آئی یاد کسے دی
 آئی یاد کسے دی !!

”اک خط“

کہیے تہاں دل پکے کیتے کیہے تہاں چت چائے
کدہی نہ لئی ہے وات اساڈی
نہ کوئی سکھ سینہا

تہاں ایہ چپ دار و زہ رکھیا دسو کیوں اجہا
تہیں اساڈے من وچ و سواہیں نہ چیتے آئے
کہیے تہاں دل پکے کیتے کیہے تہاں چت چائے

ایہ چتر دیاں کھلیاں رُتاں تے ایہ چن دیاں رُتاں

کئی داری بہ بہ کٹیاں کر کر گلاں باتاں

دل بھیڑے نوں اوہو سدا حراج و می پئی تاسے
ایہ مرفیر اُنہاں نوں ڈھونڈے جہڑے وقت و ماے
کیسے تساں دل پکے کیتے کیسے تساں چت چائے
کی ہن چو کھے پا بیٹھے او اپنے گل گلاں نوں
اوہ و ہلک دیاں رتاں لڈیاں ڈھل گئے اوہ پچھا توں

کس دی کندھ اتے آخر آئے نہیں پلانے
دنیا دے جنجالاں دلوں اسیں شیں آں سانو
ایناں دی کی ہو دے سجن سجن نوں بھل جادے
دیس پرانے کی جا بیٹھے بن گئے آپ پرانے
کیسے تساں دل پکے کیتے کیسے تساں چت چائے

”بھشت“

وِغیاں دے وچ کھلری ہوئی

نالیاں کن کے بیجی ہوئی

ٹمکاں کنک دکھاوے

وچ وچالے

رُت دی رانی سر میوں

پیلے پیلے پھلاں تھلے پتر ساوے ساوے

کی دساں کہی سو مہنی لگے
کیڈی من نوں بھاوے
جیوں کوئی گدّا پاوے

لم سلیمیاں پللیاں دے ورج سدھے پدھرے بنے
مانگ کسے ٹیار دی پئی بھوں بھوں چیتے آوے
اوہ دکھو خاں رہے رہے سرتے بھتہ چاکے

کون پئی اسے جاندی
لیندی جس پھلاں دی
من دے آپ مہارے جیسے کسے جذبے دے دس ہو
بھٹ دا بھٹ کھلو کے

پیراگاں نوں چاندی

نہ انج پیٹ اکھوٹا ہووے رکھاوی نہ لگے
 اس بھتے نے پچا ایں اے کیناں پللیاں اگے
 جتھے ایس دے دیور جیٹھ تے کورت نے گوڈمی لگے
 دھن شاوا دھن شاوا تیرے سکھر سیانے جٹے
 تیرے جیون چالے مینوں اوہناں توں ودھ بھاندے
 بیٹھے سرتے بھتے چاکے
 راہ دیاں جو بن جوتاں کولوں اکھ بچاکے
 دغ قغ کر دے بھاندے
 یاں مڑا انج اوہناں وچ رجھے
 منزل تیک نہ پچھے

”نزلہ“

سروں لاه کے

لاری دے وچ بیٹھا ہویا

منڈھی ساں پیاجاندا

لانجھے کر کے بیٹھی ہوئی سی اک ٹیار سوانی

چنگی ٹھکی ٹھکی

عمر اس دی میں کتنی دساں
 سروں ڈھلن دے آہراں وچ سی اس دی سحر جوانی
 آکھن لگی

ایسے عمرے دیرا تیرے والاں دا ایہ رولا
 شہزائیاں نوں خوشبوئی تیداں چوں پتہ نہیں کی لہجہ
 ایسے کر کے عمروں پہلاں چٹا جھٹا سبھ دا
 میں کج بھیپ گیا پر آکوں گل دلاندیاں کیا
 ”بھینے ایہ نزلے دیاں ماراں نے سر چڑھیاں ہوئیاں“
 ہو رہیں آکھ دی کی سکد اساں اُن فٹھے انجاناں آگے
 محرم نال تے دکھ سکھ کر داہر کوئی سوہنا لگے
 اپنی کیوں لہائی کر داکیوں میں ہینا ہوندا

پھٹاں اتوں پھاہے لاہ کے اوہدے اگے روزِ ندا
 آہند امیں جیون دے تھل وچ بھیل بھوسے کھاناں
 سوہنی دانگوں شہہ دریا میں کچے گھرے تراناں
 بھسے ویلے ایہو اچنتا غرضاں ٹردیاں جاوَن
 اینہاں چنتاں وچ ای میریاں ہڈیاں کھردیاں جاوَن
 ہڈیاں دی ایہ کھورای آخِر نزلہ بن بن وگے
 کمالے وال سرے مئے ہوندے جانے دھولے سگے

کیت

منڈا میرے مان دا
مونھ چیت لگدا تے نائے خاندان دا
گلاں کرے سوہنیاں
کہیاں من موہنیاں
ہس ہس بولدا
نکے نکے بُلاں وچوں رس پیا ڈولدا

مائے فی کی دساں ڈاہڈا مٹھڑا زبان دا

منڈا میرے ہاں دا

زرویں بھانڈے والا مائے

آپے واہے آپے کھائے

او بھتے نہ اڑیکا کوئی سس تے ننان دا

منڈا میرے ہاں دا

مائے مینوں چا او ہدی منگ اخوان دا

منڈا میرے ہاں دا

منہ چت لگدا تے نالے خاندان دا

”جھوٹھیا جہان دیا“

جیمہ دیا کچیا

کیتا قول مار یو ای

میرا گھ مار یو ای

چھڑیا ای مینوں کسے پاسے وی نہ جان جوگا

کسے نہ جہاں جو گما

ہاں دریاں کڑیاں نول موہ دکھایاں جو گما

تیرے پچھے جھلیاں میں سب بدنامیاں

گھر دیاں جھڑکاں

اج مینوں پتہ لگا

دودھ دے بھلیکھے میں تاں پانی پی رڑکاں

جھوٹیا جہاں دیا

تیرے آکھے لگ کسے میں

موہوں آپ بول کے تے باپیاں دی منگ پھڈی

اوہناں دی میں جیبہ دڈھی

گھوڑی اتے چڑھ بیٹھوں شرم نہ آئی مینوں

ہن دسے جواب میں

ساڑے نالوں وڈا کوئی جھگاوری دیکھ مہلوں
زویں بھانڈے دلوں اسیں کے نالوں گھٹ نہیں سا

اسیں کیڑے جٹ نہیں ساں
تھک کے تے چٹیوا می

رب کو لوں پائیں
شالا اگے آدی اپنے امی
جیہا سانوں پیوا می

”دوبتیاں“

مشر برہمن وید نہ جانن روگ اسادے گُجھے
گجھیاں لگیاں ہونیاں نوں کوئی لگیاں والا بکھے
جس بے ترس نے اگے مینوں اتھتوں تیک پُچھایا
پٹھی مت والا دل دیکھو فیر او سے دل ہُجھے

چن چڑھے نہیں گُجھے رندے کدی لکدی ڈھٹی نہ یاری
ہُتے چار چو فیرے رُپے جد کھڑ پئی پھل کیاری
مہتی کو لوں کھٹے میسے نہ کر ایڈے پرے
دس بھجے نال یرانا تیرا جانے خلقت ساری

”گاماں“

گامے دلوں کنی واری تک کے تے سوچاں اں
ہاسے تے بھیرے اور ہرے کھڑے کھوہ لیہ گئے
کیڑی جوہ رہ گئے

اوہ سدا پھل ہار کھڑیا ای رہندا سی
ہس ہس ڈھڈھیں پیراں پندیاں اوہ جتھے جھٹ بھندا
سی

مغلاں دی جان سی
بجناں واماں سی

گلاں انج کہ داسی ٹھنڈ پاویند اسی

دوستماں دے نابیں ساہ لیند اسی

اج اوہنوں تک کے تے دل کنب جاندا اے

وناں مچ گاماں تے پچھانیاں نہ جاندا اے

ہسنے نوں اج وہی اوہ مل کے تے ہندا اے

اج پرہاسا اوہدا آپے پیاد سدا اے

ایہہ کسے جھوس ہوئے پھل والا ہسا اے

اکھاں جنہاں مچ کدے زندگی دی جان سی

چمک جہی چمک سی تے مستیاں دی کان سی

ہن اوہ اجاڑتے ویران بیا بان نے

اکھاں نے کہ ہنجو بنیاں سدھراں دے کوئی گستان نے

اج دیاں دھندیاں کجھیراں دی سنگھی نو نہ دتا اے
کل دیاں فکر اں نے
ہاسیاں دا لہو پی لیتا اے

بنضاں چ رت دی اوہ پہلی جیہی ٹور نہیں
رنگ دے تھکینو یاں دا ٹور جیٹری ٹور نہیں
دختاں نے اج اوہنوں جوڑ پالے نے
اکو واری سراتے بھار آپے نے

گاماں ہن گاماں نہیں ہن مزدور اے
ہن اوہ دہلکاں دی نگر می توں دور اے
ٹوکیاں ڈھیریاں ہاسے آپ مک جاندے نے
کنڈتے پلانے آکے ٹیلنے بھلانڈے نے

ایہ اک گاماں ایس ورگے ہزاراں نے
 کھدے پئے بتیاں تے کرے وغیراں نے
 سوچیاں زندگی دی ایہ کوئی شان نہیں
 کم بچھوں دیہل بھلائی گئے کیڑی جان نہیں
 کم کولوں دنیا تے کوئی نہیں نسدا
 کماں دے سہارے جگ دے پیا و سدا
 کم نہیں کم جیہڑا رت امی رکا دے
 کم کرن دایاں داد و صدا امی رکا دے

آکھ دے نے اوہی دیلا اک دن آونا ایس
 کماں داخل جدول اسخ نہیں پونا ایس

ہر ویلے جدوں کسے بیڑیا نہ رہنا اسے
 کسے ویلے سکھ دادی ساہ لین بہنا اسے
 ڈھڈاں دے جدوں اینے وخت نہ ہون ہے
 زندگی دے میلے پتے جدوں لوک دھون ہے
 جدوں ایستھے نت نویں جو ترے نہ رہن ہے
 ہایاں دے ڈھلے جھٹ دھو خ کڈھ لین دے
 محفلاں دا ہونا اودوں گامیاں سنگار اسے
 اج اوہ وچارا بھانویں جانوں اوارا اسے

”امن لمی“

اے اساں امن لمی بڑا کج کرنا ایں

اے قساں کو ریا دے وچ کی تکیا

اے اساں کئی تھانواں کو ریا بنائیاں

اے اسپیں کئی تھانویں لائیاں بھجائیاں

زرویاں دے طبق اے کئی اساں ساڑنے

اے اساں کئی ہیر و شیمے نے اجاڑنے

اے گھٹ اساں خورے کیناں دا بھڑنا ایں

اے اساں امن لمی بڑا کج کرنا ایں

ٹینکاں نال اے اساں زرویاں نے واہنیاں

واہ کے تے فیرا جے کیس سیئاں لانییاں
 پانییاں وہی تھاں لہو نال نے پیانییاں
 امن دیاں سوکھیاں نہ فصلیاں اگانییاں
 گوڈیاں دے درج رنبہ کیئاں اتے دھرنا ایس
 اے اساں امن لمی بڑا کج کرنا ایس
 جنگ دیاں ڈھولیاں توں سوڑیاں نہ پیاجے
 اساں بٹہ بولیاں توں سوڑیاں نہ پیاجے
 بمب دیاں گولیاں توں سوڑیاں نہ پیاجے
 کھنڈراں تے کھولیاں توں سوڑیاں نہ پیاجے
 امن دیاں بیڑیاں نے ڈب کے امی تنہا ایس
 اے اساں امن لمی بڑا کج کرنا ایس !!

”پینڈے“

ہاڑوے دھاڑے نے تے تھلاں دی دوپہر اسے
 واٹے واٹے کتے اک راہی پیا جاندا اسے
 گرمی تے لو بُری باب پے کر دے نے
 پیر جتھے دھردا اسے کوسدے تے سُر دے نے
 ودھ کے تر اسے نالوں زرویں تپی ہوئی اسے

نیڑے نیڑے کتے کوئی رکھ نہیں دے سدا
 اپنے تے اپنا پچھاواں نہیں دے سدا
 او بھی سگوں او ہدے کو لوں پشاں پشاں رہندا اے
 اوس دے امی او ہلے پیا لک لک بہندا اے
 رب جلنے کون اے تے کیڑی تھاوں آیا اے
 کسے رنگ پور و لوں کھیریاں نوں دھایا اے
 یاں کوئی بتی وغیار پیا کڈھدا اے
 ویلے سر بچنے نوں پنڈھ پیا وڈھدا اے
 خورے کیڑے و ختاں نوں ایس ویلے پھڑیا اے
 ایہو اجیے وچ جیہڑا پنڈیاں چ وڈیا اے
 ڈوہنگا ذرا سوچے تے اسی او ہدے نال دے

پینڈیاں دے وچ پئے عمراں نوں گال دے
 پینڈے جنہاں پتہ نہیں کدوں کدے مکینیں
 کدوں جا کے وختاں دے مڑھکے نے سکینیں
 خورے کدوں سکھاں والا کوٹ کتے دسنا ایں
 منزلاں نے خورے کدوں ساڈے اتے دسنا ایں
 ابجے تے نے ہتھوں دور دوریاں ہونڈیاں
 پیراں دیاں چھالیاں نوں سولاں پیاں ٹوہنڈیاں
 واماں نے ابجے خورے کنیاں لمیریاں
 اک کے تے کئیں ڈھانڈے جانڈے پے ڈھیریاں

”پانی بھرن پہاریاں“

پانی بھرن پہاریاں تے ونوون گھڑے
بھریا اس دا جانے جس دا تور مچڑے
او ہوا لچ چر کلی او ہوا کھوہ دا گھیسر
اک بھنے اک بھلے ایہ لیکھاں دا پھیر

لیکھاں دی سب کھیڈ ہے جڈں ایہ منڈے
 لکھاں گھڑ سیانیاں بھنن اوہ وچکار
 بگھنے گھٹ گھٹ بنیاں تے نوں لیاں لہج
 جدا بھنا لکھیا اس دا جاندا بھج
 اس دی ڈھاک اج سکھنی جس نے بھراکل
 اچ اوہ مور کھ بن گئی کل جس نوں سی دل
 تکیاں مان کر نیدیاں اسان گھاگے تہ پھرے
 پانی بھرن پنہاریاں تے ونو ون گھرے

”کال بولے“

اج کانگ بنیرے تے بولے
پئے جھٹے جھٹے کن وجدے نے
اکھیاں دے دیڑے سجدے نے
دل وچ پئی پونی پھر دی اسے

ساہنوں تاہنگ اڈیک تے چردی اے
 اکھ بڑے دج امی رہندی اے
 پئی جھٹے جھٹے سُوہ لیندی اے
 ایہ جد دے چندرے دجے نے
 ہوٹھاں تے چندرے دجے نے
 کی بار بے کوئی آکھو لے
 اج کانگ بنیرے تے بولے

“کیوں بولے

کیوں کانگ بنیرے تے بولے

کوئی دسے ایہ کی آہندا اے

کیوں ہورکتے نہ جاندا اے

پیا اینویں کال کال کردا اے

سر بھجھوٹھے دین ایہ دھردا اے

نہیں اڈوا پیا اڈایاں دی

پیا بھلے راہے پایاں دی

اس دھیرے کس نے آؤنا ایس
کس ایتھے پھیرا پاؤنا ایس
توں کانواں کاں کاں کر کر کے
پیا اینویں جی ترسانا ایس

نہ بہہ توں ایس نہیرے تے
کے ہو ردے کوٹھے بہہ جا کے
کر نیکی ایہ اک میرے تے
کے ہو ردوں کہنیاں کہہ جا کے
میرا جی نمانا مڑ ڈو لے

کیوں کانگ نہیرے تے بولے !

”مسافر“

تیرا پنڈا پوری قوت دی تیری لہراں ورگی بانہہ !
تیرے بل نے پھل کر دے تیرا جو بن دن دی چھال
ایہ چھانواں سدانہ رہندیاں رہ جائے پکھے ناں
اسی رب سبھی گوریے اج آگئے ایس گراں

اساں جھٹ دو پہر گزارنی اساں بہتاں نہیں پڑاں
اساں پنڈ نہ پانے جو گیاں اساں مل نہ بہنی تھناں
کس پکے پاکے بیٹھنا ایہ دنیا اک سرائ
تیرے جو بن وانگوں گوریے اسی کل مسافر ہاں !

”گوریا“

توں بلکدا اکھیں نُٹ لے تے ساہ لمیرے منگ
ہن دل کڈھ جیون جو گیا تے اینویں نہ پیا سنگ
ابہ دُھروے لیکھ نچایاں کی اوہناں نال جنگ
تیرے لیکھاں دے نال گوریا دنیا دے لیکھیں رنگ

اوہ بلدہ اندے جانو دے جیہڑے پھلیاں دھوچ ہوں
 جگ دابر او نہاں می گاوند جیہڑے تار می بن کے جھون
 گھر کیے ہو ہو جان پیے پر ذرا نہ سوڑے پوہن
 توں وچ شریکاں گوریا وگ اچی رکھ کے دھون

اینہاں پتیاں وچوں بنیا تیرے بھاوا سککا بھوہ
 جٹ بھرے بھڑو لے اپنے تے دانے لے جائے ڈھو
 ایہ گل دراد می جانو دی ایہ گل نہ اڑیا جھوہ
 اس گلے خلق خدا دی بنت گجھ گھٹنی ہو

کس دہین بچ وڑیوں گوریاتوں اوکھا گنا پار
 لکھ خداں اڑیاں کر رہے تے اوڑک بیٹھے ہار
 ایتھے نتھاں کھوپے چڑیاں تے گلھے کرن بیزار
 توں دگ رضا جیوں خضم دی تے دم نہ اکا مار

ایہ گل نہیں جے بھانودی تاں اپنا آپ دکھا
 انج اڑجے بھن پنجا لیاں تے نتھاں لے تڑا
 جٹ فیر نہ نیڑے آونا جے لینی سو چھڑ کھا
 اج دنیا دے وچ گوریا ڈاہڑے دے دل خدا

”چانیاں رتاں وچ“

چانیاں رتاں وچ آؤندا خیال اے
 رب ساڈا ساڈے اتے بڑا میڈیاں اے
 چانے تے ٹھنڈ نوں نہ کوئی میل سکدا
 اک بک کر کے اوہ انج ڈور ہل دیندا اے
 ٹھنڈے ٹھنڈے نور والاسو ماگھول دیندا اے
 وڈا دی نہال اے تے چھوٹا دی نہال اے

کچے کچے کوٹھیاں تے اُنجے نور و سدا
 اچیاں چباریاں تے حس طراں رسدا
 بھکھیاں دے وہڑیاں توں ذرا نہیں سنگدا
 باڑیاں دے گھراں نوں ولا کے نہیں لنگدا
 اپنیاں رشتاں وامل نہیں منگدا
 جتھے جیہڑا جاوے او تھے چن اوہدے نال اے

ہاتھال کدے زوایاں نوں سُنگو کے نہ دسیاں
 رسیاں دی پیلی کوکوں پراں نہیں نسیاں
 وادیاں نہ کھچ لیاں پاپا رسیاں
 اکو جیہاں سب دریاں اوہناں نے پیالیاں

سُون وِچ بھرتے ٹوٹے بٹے کھالیاں
فضلاں اگالیاں مڑپالاں دیاں پالیاں
وٹے وچ منگیا نہ کسے توں روال اسے

کرناں دی کیتیاں نہ دنڈاں کتے کانیاں
پھلّاں اتے دکھریاں نہیں مہربانیاں
مٹی نوں دی چمدیاں نور دیاں رانیاں
جس طراں چوہدری مے پنڈے نوں سُخاندیاں
اوسے طراں واپک نوں دی سنگھ نے پچاندیاں
تولواں سلوک واپا ہوا بھناں دے نال اسے

رب نے وی زوئیں تے ایہ سانجھی امی بنائی سی
 کسے اک ٹابری دے ناں نہیں لائی سی
 بندیاں نے کر لئی جوئیں جی آئی سی
 اوس دازوال انج دنیا نے پایا اے
 زندگی دے رولیاں چ فرق نہیں آیا اے
 اوہوا بوڑی کھوتی اوہوا رام دیال اے

ایہ میری ونڈ اے تے اوہ تیری ونڈ اے
 میری تیری ونڈ اتوں پایا ہو یا بھنڈ اے
 اپنا امی موئھ اے تے اپنی امی چنڈ اے
 چنڈاں مار مار موئھ کیتا پیا لال اے

اوہ دے سانجھے دتیاں نوں سانجھیاں نہ جان دے
 نعمتاں بے ملیاں دا اُگل پے پاہن دے
 راج کھان دہین دے نہ آپ راج کھان دے
 بھانویں تھلے آؤن کندھ دو جیاں دی ڈھان دے
 کئی سو مہنی دنیا تے کیڈا بھیڑا حال اے
 چاننیاں راتماں وچ آؤندا خیال اے !!

”ویرتوں کنجاہ دا ایں“

ویرتوں کنجاہ دا ایں
تیراناں شریف اے
اگے امی میں آکھدی ساں لگداتے اوہو اے
اج کیکھانیک دہاڑا اے
رب نے بھرا میل دتا اے

منڈیا ایہ تک تیرا ماں اے

مینوں توں سنجائیاں نہ ہووے دا

کدے نیکے ہوندے ایسے رل کے تے کھنڈوے ساں

میرا ناں نیا متے دے

مہر نور دین دی میں دوہتری آں

ملکیاں مے ساک نے تے واہندیاں دے کھوہ نے

کدے دربار دا او تھے جا کے رہ آدمی واسی

اج ادہناں تھانواں نوں دی دیکھنے نوں سہکدی آں

میرے اتوں پتہ امی جے مانی ساڈے نال افسوسی لے

دیر دس اہدے وچ میرا کی قصورہ سی؟

نانکیاں نالوں مینوں اگے تھال کیٹری سی

باپیاں دے اگے پردھیاں نہیں بولدیاں
 وجے ہوئے شرماں دے جند رے نہ کھولدیاں
 اوہناں نوں ومی جمیاں توں اگے شے کیہڑی اے
 اوہناں دا اوہ برا کدے منگ نہیں سکدے
 تھڑاں دے دھرمیاں چ تلھک انج پی دا اے
 اکھیاں پیو نوں جدوں مار دے گیاں سن
 دکھاں دیاں ساڈے اتے وائیں جھل پیاں سن
 نانکے ومی کنی کھکان لگ پے سن
 تک کے تے

کھڑن دی تھانویں مرجھان لگ پے سن
 اسی کچی آومی ساں تے اک پی بھجی سی

اوس ویلے جدوں کوئی گل دی نہ سمجھدی سی
ہر شے چھڑ گئی

ایس دے پو میرے پیو دی بانہ نہ پائی

مرن لگا ایس نوں زبان اوہ دے گیا

ٹھیک اے جے میرا اوہدا عمر وچ مان نہیں

پر ویرا آپ توں سیانا ایں

جیہڑی دھی نوں باپیاں دی کیتی دی پہچان نہیں

اوہ بھی انسان نہیں

میں تے لے کے بہہ گئی ساں ایس خیال نوں

جباغ لانی سوکھن دے پیتے ہوئے دودھ دے ہنگال نوں

رب میرا صبر قبول کر لتا اے

مینوں ایہ چن جیہا پت وے دتا اے
 لے فیر میں تے ہن ایتھے کہہ بہنا اے
 تمہیں کی ہو یا اج ایتھے کہہ بہو خاں
 اک رات بھلی ہوئی بھین وے دی کول چل رہو خاں
 بچھا جگ جیوندیاں دیے میل نے
 میرے دلوں سمجھناں نوں بہت بہت پچھنا!

”بکلتے مجھیاں“

دن کسے جاگو میٹی نار ٹیٹار وانگ

کالے کالے بدلی دوپٹے وچوں تک کے

ٹھنڈی ٹھنڈی وا دیاں لوریاں چ آکے

مڑلمی تاننے دے آہراں وچہ پیاسی

ہاڑدی اخیر می تے سونی والا انگ لگ رہیاسی

بدل ایچ ٹلے ولوں اٹھ پایا گجرا

جویں باننا تھہ کولوں

رانجھا جوگ لے کے تے ناد و جاوند آوے

پنڈول مکھیرا اینویں پھر دیاں ٹرویاں

میں جدوں سیم والے چھڑتے پھیا
 بگلے کی تگناں جسے انت شمار نہیں
 کالے کالے بدلاں دے اگے پئے اڈوے
 چٹے چٹے کھمباں نال کڈے سو بنے لگدے
 پولی پیریں واپی پائیاں نوں سنگدی
 بنے اتے اگیاں بروٹیاں نوں سنگدی
 مچھیاں پتال وچوں اوسدی امیدتے
 ابلج اتاں آؤندیاں ساہ پیاں لیندیاں
 چک وچوں ہون جویں ناراں پیاں وہندیاں
 پٹے ہوئے پنڈوے منڈیکے دانگ بگلے
 سدھڑ آن بھول جیہاں مچھیاں نوں تاڑوے

کدے ایس دندے کدے ادس پے جاؤندے نے

آدمی خیال دی نیائیں اے

سوچ دی ہمارے ہو رہا ہے مڑ گئی

کیسی راس ہاریے نے راس رچائی اے

اپنا ہی بکراتے آپ قصائی اے

پانیاں نوں آپ کرھے سیم بناندا اے

فیرا ایس سیم وچ مچھیاں تراندا اے

ایس طراں بگلے نوں رزق اڑاندا اے

بگلے دی تیرے نے تے مچھیاں دی تیریاں

گھاٹاں نے ایہ رہا ساڈی سمجھ توں اچیریا

”تیرا پنڈ“

اج اوکس پنڈ دے میں کولوں لنگھ چلیاں
جھتوں کدے ہلنے تے دل نہیں سی کردا
جھتے مینوں نت پیار ہندا کوئی کم سی
کم کی سی — سچی گل اے جھتے تیرا دم سی
تیرے دم نال پنڈ جج والی تھاں سی
کیڈا سوہنا ناں سی

اوہداناں سندیاں ای جان پے جاندی سی
وید اوہدی اکیھاں نوں ٹھنڈا پٹہ اندی سی

دوروں رکھ تک بکے تھکینوے کہ جان دے سن
 با نہیں مار مار کے ادہ انج پے بلاندے سن
 سورگ واسواد آوے جہاں ہیٹھ کھلیاں
 اج اوہناں رکھاں دے میں کولوں لنگھ چلیاں
 اج میرے پیراں نوں نہ کھچ کوئی ہوندمی اسے
 پنڈ ولوں آئی واپنڈے نوں نہ پوہندمی اسے
 کسے دیاں چاواں میرا راہ نہیں ڈکیا
 کوٹھے اتے چڑھ کے تے کسے نہیں تکیا
 لگدراں دے اوہنے ہو کے سب تول اکلیاں
 اج انج پنڈ دے میں کولوں لنگھ چلیاں
 جویں کوئی کے گستان کولوں لنگھدائے !

”تینوں یاد کراں“

کلیاں میں بہ کے لواں نرت تیراناں
تینوں یاد کراں
ٹھنڈی ٹھنڈی فخر دی واجدوں دگدی
رات دی تریل وچ بھجی ہوئی لگدی

چن نماں ہو جاوے

پھکی پے جاوے جدوں تاریاں دی چھاں

کلیاں میں بہ کے لواں نت تیرا ناں

تینوں یاد کراں

کسے نوں نہ دستیا میں تینوں دی نہ دستیا

بیٹھریاں میں کھوبیاں تے جھنساں چ پھسّیا

تیری ابرو واہتے

ہوٹھاں اتے آنیاں ہوئیاں گلاں پرتاں

کلیاں میں بہ کے لواں نت تیرا ناں

تینوں یاد کراں

اج تائیں دل دے دی ناں نہیں کیتیاں

جو جو پیاں بیتیاں
گھٹ گھٹ رکھیاں تے وجود چ بیتیاں
حوصلہ نہ پئیدا اے جے کے نوں سناں
کلیاں میں بہ کے لواں نت تیرا ناں
تینوں یاد کراں

سوڑ کھا کے کدے ہو کے ڈاہڑا مجبور میں
کیتا اے تے ایناں پیا کیتا اے ضرور میں
اوہلے اکوانجے ہو کے سبھناں توں دور میں
کاغذ اتے ناں تیرا لکھ کے تے چم لال
کلیاں میں بہ کے لواں نت تیرا ناں
تینوں یاد کراں

ربِ بناں کد کسے دل دیاں بھیاں
 بجھے مڑ کوں کوئی میراں ایہ گھیاں
 رو رو جدی یاد دوج اکھیاں نے سُجیاں
 سمجھ نہ آوے اوہنوں لگن جتاں
 کلیاں میں بہ کسے لواں نت تیراں
 تینوں یاد کراں !!

”بخت نہ وکدے مل دے“

رنگارنگ نے کیا دے پھل دے
کرے بخت نہ وکدے مل دے
لیندے امی خرید نہیں تالی جی دے مانیا
کرے تے کرے کی دے مانیا
اچی کرن نہ دیندے نے سی دے مانیا
بھوچند رے نے پنیدے دھ دے

ہمتہ اپنے چ اپنی ڈور نہیں
جدے ہمتہ وج اس تے زور نہیں
لکھی دھردی تے ہوندی ہو نہیں
لکھ ہفتے پے گھل گھل وے

مٹی ڈھونی کے چک پھیرے
کے دگ سیالاں دے پھیرے
جدول بخت نہ ہون چنگیرے
راہ نیسیاں جانڈیاں بھل وے
کرے بخت نہ وکدے مل وے !

کنجاہ و اشرف

مردم شہاری کمیشن جے پاکستانیاں دے ناواں تے عمراں دی فہرست تیار کرے
تاں پتہ لگے گا کہ پچھلے تریہ سالوں وچ باپیاں نے اپنے پترال دے جہڑے ناں
رکھے نے اونہاں وچ شریف بہت گھٹ نے بلکہ نہ ہوں دے بہ اتریں جے
کے تریہ سالوں توں گھٹ عمر دے منڈے واناں محمد شریف ہودے گاناں اوہ کے پندے
کچے کوٹھے وچ کسے بڈھی دانی نے جایا ہودے گا۔ ہولی فیملی انگلکارم یا میوہ پستاناں
مے پرائیویٹ وارڈواں وچ کوئی شریف نہیں جایا ہودے گا۔

میں شریفیاں مے ایس گھلٹے دیاں دوو جہاں موچ نکلیاں پہلی وجہ تاں ایہ ہو
سکدی اے کہ باپیاں دا خیال اے کہ ناں بچے دی زندگی تے اثر کردا اے تے شریف ناں
دیا بچہ بہت شریف ہودے گاتے شریفیاں ناں دنیا جو سلوک کردی اے اوہ کوئی ماں
یا پوہ اپنے بچے ناں ہون دیاں نہ کھیر نہیں سکدا۔

دوجی وجہ ایہ دے کہ کلھن وچ آگیا اے کہ محمد شریف ناں مے بچے یا جوان
جدول پڑھ لکھ کے شہراں وچ اڑے نے تے شریف نہیں رہندے۔ سگوں سیم جادی
بن جائے نے۔ شاد امرتسری اکھواندے نیں۔ مشتاق اسلام آبادی مے ناں نال بچے
جائے نے۔ ٹر جان دھری مشہور ہوندے نیں۔

محمد شریف کنجاہی پوچھ لکھ کے تھو دواری ایم کر کے دی شریف کنجاہی ای رہیا ایم اس کنجاہی تک
نہیں بنیا۔ اسیدیاں وی دو و جہاں نیں۔ پہلی وجہ شریف تے دو جی کنجاہی۔

محمد شریف نوں اپنے بے جی نال بڑا پیاری۔ اوہنے اپنے بے جی دا آکھیا کدے نہیں
موڑیا سی۔ تے محمد شریف وی اوہدے بے جی دا آکھیا سی۔ ایس آکھے نوں کس طرح موڑوا
تے کیوں موڑوا۔ اپنے بے جی دے موہنوں نکھے ہوئے ناں نال اوہنے پیا رکیتا۔ ایس
ناں دی بچ فوں پالیتے اپنی نات دا اک اٹھ حصہ بنالیا۔

محمد شریف اپنے بزرگاں واسو دی عرب نال رشتہ جوڑ کے شریف حجازی، شریف
ہنی یا شریف مکی وی بن سکداسی۔ ضلع گجرات دی رعایت نال گجراتی وی ہو سکداسی۔ پر
اوہ کنجاہ داسی۔ ایس پاروں غنیمت کنجاہی وانگوں کنجاہی ای رہیا۔ غنیمت کنجاہی ناں مارسی
وے شاعر تے عالم سن۔ اک روایت لے کر بے اوہناں نوں دھموڑی دا ڈنگ پنجابی زبان وچ
گناہل کدھن تے مجبورہ کرداتے ایرانیاں نے اوہناں نوں ایرانی من لینا سی۔ پر شریف
کنجاہی نوں پنجابی زبان وچ شعر کہن تے کسے دھموڑی دے ڈنگ نے مجبور نہیں کیوتا
کنجاہ نے مجبور کیوتا سی۔ جتھے مانواں اپنے بچیاں نوں پنجابی زبان وچ لوری دیندیاں نیں تے
دھیاں اپنے پودے جنانے تے پنجابی زبان وچ دین کردیاں نیں۔ ایران دا شہری ہن عاشق
ہو وے یا پشین آمل کپنی وچ نوکری کرنی ہو وے تے وکھری گل اسے پر بے شاعری کرنی
ہو وے تے ناں اوہ صرف جذبے دی زبان وچ ہو سکدی لے۔ اوہ جذبہ جبر لوری دے
بولوں وچ نیند رگھول دیندا اسے تے دین دیاں چیکاں دے راہیں کیجے نوں رگ بھر داسے۔ لوری

تھے دین توں اچی کیہڑی شاعری ہووے گی۔

مینوں پنجابی شاعر شریف کنجاہی دی شخصیت دے بارے مضمون پڑھن دی دعوت
 دتی گئی اسی پر میں سوچ نہ میاں جے کسے نوں پنجابی شاعر مں یا جاسے تے فیروادہ کی شخصیت
 تے شاعری نوں کھڑا کیوں جاسکدا اے۔ شریف کنجاہی دی شخصیت تے شاعری وی کجھ ایوں
 آپس وچ گڈ گڈ ہو گئی کہ کچھ صرف شریف کنجاہی ای رہ گیا اے۔ جیڑا شاعر اے شخصیت
 نہیں بنا لیا۔ پرانے سیانے کندے مں شخصیت شرافت نال بندی اے۔ نویں سیانے
 کندے مں شخصیت سیکنڈا لال نال بندی اے۔ شریف کنجاہی دی زندگی وچ کوئی سیکنڈ
 نہیں شخصیت کھتوں آوے گی۔

بادشاہواں مے زمانے وچ جدوں بادشاہی دے مرکز مں بادشاہواں دے
 آباہ کیہڑے ہرے شہر ہوندے مں حکومتاں مے ہمارے ککھ اوہناں شہراں دیاں چار دیواریاں
 دے وچ کھٹے کردتے جاندے مں۔ تے پنڈاں تھانواں نال صرف مالیہ وصولی کرن
 لئی تعلق رکھیا جانداسی۔ اوہناں داتعلق شہراں نال اوہناں ای ہندا اسی جہاں کے آقا
 واعلام نال ہوندا اے۔ شہریاں تے پنڈاں وال دا ایہ تعلق انگریزاں دے زمانے وچ وی
 قائم رہ میاں آج دی کسے نہ کسے صورت وچ قائم اے۔ نویں پنجابی ادب دی د
 ایہو حالت اے۔ جو مں اردو شاعران نے کالج دے منڈیاں نوں اپنا قاری سمجھیا۔ پنج
 ای پنجابی شاعران نے سمجھا کہ سانوں داودین دا لے پنڈاں وچ بیٹھے ہونے نے۔ سر جو
 دیاں پھلاں، ترنخاں، اٹھڑیاں، چھین چھوت تے ماہے، ڈھولے داد کر کے

اسی دادوی صورت وچ پنڈاں تھانواں توں مالیہ وصول کر سکے آں پیر تہہ جے ہو یا کی؟
 باقی صدیقی کل لال پٹیا ہو گیا۔ کہن لگا۔ منو! بھائی توں بکو اس کرنا ایں۔ لوک گیت سب
 بکو اس میں۔ لوک کہانیاں سب فضول میں۔ اپنے پنڈوی اک ٹیار نے باقی صدیقی نوں
 دسیا کہ کل تساں ریڈیو توں جیٹر اگیت گوا یا سی مدت ہوئی اوس پنڈ دیاں کرٹیاں
 اوہ بھل گیاں ہویاں۔ شادی دیاہ دے جیٹرے گیت تساں سناے نہیں اوہ شاید
 انڈونیشیا دے پنڈاں وچ گائے جان دے ہون گے۔ اسی تاں دیا ہواں تے فلمی
 قوانیاں گاؤندیاں آں۔ تے نلے ہور گل دی تھانوں دس دیاں۔ پنڈ دیاں کرٹیاں
 دیہاتی پروگرام نہیں سن دیاں۔ جے اونہاں دے ویاہ شہراں وچ ہوئے تاں فیر
 خورے کدی کدی سن لیا کرن۔ باقی صدیقی دیاں اکجھاں وچ اختر و آگے تے کہن
 لگا۔ ”میں ریڈیو دی نوکری چھڈ دیاں گا۔“

پہیں سوچدا آں باقی صدیقی ریڈیو دی نوکری چھڈ کے کی کرے گا۔ اپنی
 بھنوں واسطے کھڈو نے خرید لئی اونہوں نوکری کرنی پے گی تے ریڈیو سنس واپیاں
 نوں کھڈو نے کھڈا نے میں گے۔ باقی صدیقی ہن سمجھا اے پر شریف کنجاہی نوں شریع
 توں تہہ سی کہ اوہ دے شہر صرف اوہ زبانی سمجھ سکدی اے۔ جیٹری پچھدی سے
 دیر توں کنجاہ واپس ؟

تیرا ناں شریف اے ؟

شہراں تے پنڈاں دابادشاہواں تے رعایا والا پراتا تعلق صرف بنیادی جمہوری

نظام ترور سکدا ہے۔ پر پولیس ذہنیت دی افشرہ بازی ایس نظام نوں کا میاب نہیں ہون دے گی
 پروفیسر اشفاق علی خاں واجہاں نوں پاکستانی دانشوراں واسٹیل پلانٹ وی کہندے نے
 ایہ خیال اے کہ ملک دا اچھٹ طبقہ ساریاں خرابیاں دی جڑ ٹھکے۔ ایہ وکھری گل اے کہ پٹی
 دی اک محفل وچ افشرہ بازی نظام دیاں خرابیاں بیان کرن توں دھ گھنٹہ گزروں اوہناں شریف
 کنجاہی ہے ہاں اپنے اک تگاد نوں دسیا کہ بھی ٹھیک اے۔ شریف بڑا شریف آدمی اے
 بڑا چنگا استاد اے۔ بڑا قابل وی اے پراونہوں ماڈرن رہن سہن دا پتہ نہیں۔ نہ ہووے ایس
 گل دا پتہ ضرور ہووے گا کہ فی البدیہہ تقریریاں کرن والیاں کون موضوع دے حق وچ دی
 سونہیاں دیاں ہندیاں نے۔ جنیاں موضوع دے خلاف۔ تے سٹیل پلانٹ لال واسٹیل
 بڑے سر ملے وی بوڑھو ہندی اے۔ اوہنوں پتہ اے کہ دیسی کپڑے پان مال شخصیت
 بندی نہیں خراب ہندی اے۔ تے شخصیت بنا کے دیسی کپڑے پان مال شخصیت
 ددھدی اے۔ شریف کنجاہی شریف تے سادہ ضرور اے نالائق نہیں۔

نالائق توں مینوں منظور عارف دی بچی یاد آگئی اے۔

استانی بچیاں نوں اپنے والدین دا تعارف کران واسطی دے چکی تے اوہنے ہر بچی
 نوں واری واری اپنے والد تعارف کران دی دعوت وتی۔ منظور عارف دی بچی واری آئی تے
 اوہنے کیا۔ میرے والدہ ماں شیخ منظور الہی عارف اے۔ اور راولپنڈی جیمپرافٹ کامرس
 دے سکڑی تے اردو دے بڑے مشہور شاغز میں۔ فیروز پور دی دیر بعد بولٹ پنجابی وچ دی شاعر
 کہ دے نہیں۔ پراوہے وچ ذرا نالائق نہیں؟

بچی نے اپنے باپ دی قابلیت و اندازہ اور دی مشہوری توں لایا۔ ساڈے اچ دے ادب
 و قاری وی ایو کج کندا اے۔ میں جدوں سکولے پڑھاں اسان نے میرا خیال سی کہ جیڑے منڈ
 وابستہ ساریاں کو لوں بھارا ہووے گا۔ اوہ ساریاں کو لوں قابل نے تائی ہووے گا۔ میرا بستہ
 ساریاں منڈیاں کو لوں دڈا تے بھارا ہندا اسی۔ اوہیے وچ ادب لطیف، ساقی تے نیرنگ
 خیال دے سانے بھرنید اسان۔ بھارا بستہ چک چک کے زمین قابل ہو یا نہ صحت بنی۔ صرف ایہ
 ڈرہ گیا کہ جماعتی منٹے ماسٹر یا والد صاحب بستہ کھول کے نہ دیکھ لین۔ ایڈر مینوں اچ دی آ
 عارف دی بچی نے پنجابی ادب و وابستہ ہولا دیکھیاں سمجھا کہ پنجابی لکھن واسے نالائق
 نین۔ امیدے مقابلے وچ اردو رسالیاں والی الماری رنگ بڑگیاں جہاں نال سچی ہوتی
 اے۔ اوہیے والد دی جیڑے اردو رسالے وچ نظم چھپی اے اوہی جلد کر لیندے
 نین۔ تے امروز پنجابی ادب تے پنجدریا وچ پھپھیاں ہوئیاں پنجابی نظماں لبید نال کٹ کے
 کوٹ دے بوبھے وچ پاچھڈ دے نے۔ اکثر نظماں کوٹ دے نال ڈرائی لکھن ہو جائیاں
 نے۔

شریف کنجاہی کندا اے کہ ہن میرے کو لوں پنجابی نظم لکھن نہیں ہوندی۔ باقی صدیقی
 کندا اے۔ میں پنجابی فخر لکھنے بند کرتے نیں۔ منظور عارف کندا اے کہ میری بچی عینوں
 نالائق سمجھدی اے تے پڑھن والے کج لائق سمجھن گے۔ فتح محمد ملک کندا اے۔ میں محکمہ
 تعلیم دی ملازمت توں استعفا دے دیاں گا۔ شفقت تنویر مرزا کندا اے۔ کہ تھی سارے
 نیکے تے بندل اہ۔ میں سوچا کہ شریف کنجاہی، باقی صدیقی، منظور عارف، فتح محمد ملک تے

شفقت تنویر مراد سے مسئلے پنجابی ادب دے مسئلے نے۔ اک دہڑے فتح محمد ملک روپیا
تے کہن لگا۔ اج بی اسے دے اک طالب علم نے میرے کدوں بچیا۔

”سرتی ہر ویلے کج نہ کج پڑھدے ہندے اتنے سی ایس پی دے تھاپے وچ
کدوں بیٹھو گئے۔ کدرے اوور ایج نہ ہو جاؤ۔“

فتح محمد اکھڑا اے کہ میں جہدوں اوہوں دسیا کہ میںوں سی ایس پی بن دا کوئی
چاہئیں۔ تہ اوہ بڑا حیران ہو یا تے ایج دیکھن لگا جس طرح کسے پانگل نوں دیکھدیا ہو
تے ساری مگر پچھرا دیو ہو گئے؛ کمال اسے سر

فتح محمد نے میرے کدوں بچیا۔ ”میں ہن منڈیاں نوں کس طرح پڑھاواں؟
میں کیا جس طرح شریف کنجاہی پڑھا دیا اے۔“

میں وی شریف کنجاہی کدوں پڑھیا آں۔ صرف اک دہڑے۔

پہلے ہائی سکول شادیوال وی گل اے۔ میں ہیڈ ماسٹر شریف کنجاہی دے کمر
وچ بیٹھا اوہناں مال مقدمہ شاعر سی تے گل کہہ دیا ساں کہ نماز پڑھن دی گھنٹی دجی
سارے منڈے تے ماسٹر نے ہیڈ ماسٹر دے نماز پڑھن چلے گئے۔ میں کلا دفتر وچ بیٹھا
رو گیا۔ نماز توں واپس آ کے شریف کنجاہی نے میںوں آواز نہ پڑھن تے بڑی سخت
ڈانٹ دتی تے اک بڑا لمبا لیکچر سنایا۔ ایہ لیکچر میںوں بعد وچ کدرے کدے ٹالٹا
دے نواں وچ پڑھن دا موقع ملیا۔ شریف کنجاہی دی ایس تقریر نے میرے ذہن تے دل
وچ مذہب دا اک خاص تصویر قائم کیتا۔ جیہڑا اج وی موجود اے۔ ایہ مذہب فی البدیہہ

تقریریں کرن واسے دانش وران دے مذہب توں اکا اٹھ اٹھ - شریف کنجہا سی دا
 مذہب جہڑا غلط اصولاں تے صلح نہیں کر سکدا - اچکن لاء کسے کوٹ کیوں پاواں - ذاتی مقصد
 لمی اعلیٰ آتماقی اصولاں نوں کیوں قربان کراں - پنجابی دی مالالتقی چھڈ کے انگریزی دی قیامت
 ثابت کیوں کراں - جے میں پنجابی آں تے فارسی بول کے ایرانی کیوں بن جاواں گا۔
 پنجابی زبان دے لکھن واسے بہت سارے ادیب فرانسیسی ڈرامہ نگار پانیول
 دے سکول ماسٹر ٹوپانڈاگوں اپنی لمبی لمبی کھنگ دے رہیں ایس دھوکے باز دنیا وچ
 اپنی موجودگی دی معافی منگدے پھرے نیں - شریف کنجہا ہی اپنے وجود توں شرمسار یا
 معذرت خواہ نہیں - سگوں بڑے اعتماد وال زندہ اسے تے کسے نہ کسے صورت
 اپنی زندگی دا ثبوت دینا رہے گا۔

کدی میں شریف کنجہا ہی دے نالی تن تن چار چار گھنٹے بیٹھا گلاں کر دار بنی اسان
 تے گلاں مکدیاں نہیں سن پر راولپنڈی وچ پنج سال رہن توں بعد بن میں شریف کنجہا ہی
 کول زیادہ چہ نہیں بہ سکدا - مینوں اوہدی سادگی تے شرافت کوں ڈر لگدا اسے
 اوہدی بے تکلف تے کھلی ڈھلی گل کوں خوف انداز اسے - اوہدی اچکن میرے
 سوٹ دا مذاق اڈاؤندی تے میری خود اعتمادی ہولی ہولی کھنگن لگ پیندی اسے -
 تے میں کمزراں خریف کنجہا ہی نوں - ماڈرن لوگ دا پتہ نہیں تے لوکی سمجھدے نے
 شاید پرہے پنجابی ادب نوں ماڈرن لوگ دا پتہ ہوندا تے مہی ایس پی دے مقابلے
 وچ نہ بیٹھدی -

شروع وچ میں کہہ رہے دسیا سی کہ شریف کنجاہی نے اپنے بے جی دا آکھا کدی
 نہیں موڑیا سی۔ ایہ میرے کول غلطی ہوئی۔ اصل وچ شریف کنجاہی نے اپنے بے جی
 دا اک آکھا موڑیا سی۔ تے پہلی بیوی دی موجودگی وچ دو جاویا کہ کن توں انکار کرداسی
 بے جی کندے سن کہ محمد شریف دا کوئی پتر نہ جیہا تے خاندان داناں باقی نہیں رہوے گا
 شریف کنجاہی کہیا۔ خاندان میری بچی خالدہ دے پچیاں دی صورت وچ باقی رہے گا
 اج خالدہ اپنے نامور والد دی اپنی عزت کردی اے جی شاید ای کوئی دھی اپنے بیو
 دی کردی ہو دے۔ تے شریف خالدہ دیاں پچیاں وچ بیٹھا بالکل اک بچہ لگدا اے
 شریف دا کوئی دشمن نہیں۔ ہر بندہ پہلی ملاقات وچ اوہ دوست بن جاندا اے
 ہر شاگرد اوہی عزت کردا اے۔ صرف اوہ چوراہہ دے کولوں ڈردا اے۔ جنہوں
 میں اپنی خود اعتمادی کہنا آں۔ ایس خود اعتمادی داناں جے محمد شریف ہوندا میں
 اوہنوں منو بجائی دے وچ بدل دیندا۔

منوجانی

(کنجاہی گروپ لاہور وچ پڑھیا گیا)

شریف کنجاہی ہوران دی شاعری سادہ ، صاف ہے
 رس بھری آئے۔ بول صاف ہے مدھے نے۔ لفظ اپنے
 سادہ ہیں جس طرح دو بندے آپس وچ گلاں کر رہے
 ہوں۔ اینہاں نے ایڈیاں اڈیاں نہیں ماریاں۔ سارے
 کلام وچ کدھرے شاعرانہ سبائے کولوں کم نہیں
 لیا۔ شعران وچ مشکل تشبیحاں ، استعارے تے نہ
 سمجھی جان والی کوئی گل نہیں۔ کدھرے ساقی
 شراب ساغر تے صراحی دا ذکر نہیں۔ پیار دی گل
 اک نغمے دے روپ کردے ہیں۔ کدھرے کوئی
 تھرتھل لیاؤں والا طوفان نہیں۔ ہجرتے وصال دے
 قصے نہیں۔ انتظار دیاں گھڑیاں نہیں۔ سب دھیان
 دے پیوئے سب بھیان دے بھرا معلوم ہوندے ہیں۔
 انہاں دی شاعری دے رکھ دیاں جڑاں دیسی پنجاب
 دی مٹی وچ ڈوہنگیاں گیاں ہوياں نے۔

— رشیدہ سلیم سیمین

ادارہ اشاعت ادب ، گجرات